

поставщиков и установление с ними партнерских отношений путем заключения долгосрочных контрактов, делающих последних почти частью компании-потребителя [3, с. 121].

Таким образом, прежде чем приступить к внедрению той или иной системы планирования материально-технического обеспечения, компания должна хорошо разобраться в концепции и содержании каждой системы и сопоставить ее со своими нуждами и возможностями. Целесообразным также является первоначальная апробация системы лишь на одном, достаточно хорошо налаженном производственном участке.

Литература

1. Джексон Грейсон, Харла О'Делл. Американский менеджмент на пороге XXI века. – М.: Наука, 2006. – 453 с.
2. Ясухиро Монден. Тоета. Методы эффективного управления. – М.: Экономика, 2005. – 288 с.
3. Масааки Имаи. Гемба кайдзен. – М.: Экономика, 2005. – 243 с.

Надійшла 29.05.2009

УДК 339.9 (477)

Я. В. ЛИТВИНЕНКО

Державна академія статистики, обліку та аудиту

РОЗВИТОК ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ

Розглядається сучасний стан розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні, позитивні та негативні риси цього процесу, особливо в умовах вступу країни до СОТ. Проводиться дослідження розвитку інтеграційних процесів в останні часи та чинники, які впливають на них. В статті наводяться шляхи подальшого розвитку їх та особливості, які пов'язані з кризовою ситуацією як в світі, так і в Україні в останній період часу.

The modern state of development of foreign economic activity in Ukraine, positive and negative lines of this process, especially in the conditions of country's entry to WOT was examined. Research of development of integration processes in last time and factors which influence on them were conducted. The ways of their subsequent development and features, which are related with the crisis situation in both the world and in Ukraine in a last period of time were determined in the article.

Постанова проблеми. Велике значення для ефективного розвитку економіки країни має стан та перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Особливо це актуально в період розвитку процесів глобалізації, розвитку та активізації транснаціональних компаній, їх поступова інтеграція в економіки різних країн, і особливо в країни з перехідною економікою. Для поширення економічної інтеграції в світову економіку України вступила в СОТ, проводить різні заходи до вступу в Європейське співтовариство та інше. Але при цьому не достатньо всебічно проводиться аналіз наслідків такої інтеграції та визначення тих позитивних та негативних рис, які з'являються.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема інтеграції до світового співтовариства та міжнародних зв'язків займаються багато вчених, економістів як в Україні, так і за кордоном. До них можливо віднести Білоруса О.Г., Колесова В.П., Іноземцева В.Л., Мельника В.В., Новицького В.С., Носова О.В., Рогача О.І., Румянцев А.П., Климко Г.Н., Рокоча В.В., Савчук В.І., Дідковський М.І., Филипенко А.С., Шнирков О.І. та інших. В їх дослідженнях визначаються особливості розвитку економічних процесів в світі і їх значення для різних країн світу. Але з урахуванням економічних процесів, які постійно відбуваються в Україні, особливо в останні часи, не завжди їх висновки носять адекватний ситуації, яка складається, напрямом, зміст та характер. В деяких випадках вони мають і спірний характер.

Метою статті є визначення стану зовнішньоекономічної діяльності в Україні, його позитивні та негативні риси і напрямки їх удосконалення.

Викладання основного матеріалу. Ефективний розвиток будь-якої країни неможливий без здійснення інтеграційних процесів та поширення економічних зв'язків з іншими країнами. Вони повинні здійснюватись як на рівні держави в цілому, так і на рівні окремих підприємств. Здійснення інтеграційних процесів може відбуватись в декількох напрямках відповідно до розвитку економіки держави. Для країн з перехідною економікою характерно розширення зовнішньоекономічних зв'язків при здійсненні експортно-імпортних операцій по купівлі та продажу товарів, послуг або виконання різних робіт. В подальшому це може бути вкладання фінансового капіталу в різні галузі та підприємства у вигляді прямих інвестицій, продаж нематеріальних активів, обмін досягненнями науково-технічного прогресу та інше. Для України в сучасних умовах головним напрямком розвитку інтеграції в світове товариство є проведення зовнішньоторговельних операцій, тобто здійснення експорту та імпорту.

Головним чинником, який впливає на розвиток цього напрямку є державна політика, здійснення стимулювання операцій експорту або імпорту за допомогою податкової системи. В більшості країн світу

перевага надається експортному напрямку. Стан зовнішньоекономічних торговельних операцій в Україні за останні роки наводиться в табл. 1 (таблиця розрахована на підставі статистичних даних Державного комітету України та Бюлетенів Національного банку України) [1, 2].

Таблиця 1

Показники експорту та імпорту в цілому по Україні в 1992-2008 рр.

Роки	Експорт товарів в млн дол. США	Імпорт товарів в млн дол. США	Різниця між експортом та імпортом в млн дол. США	Відношення експорту до імпорту в відсотках	Курс гривні до долара США (за 100 дол. США) на кінець року	Курс гривні до євро (за 100 євро) на кінець року
1992	8045	7099	+ 946	113.1		
1993	7817	9533	-1716	82.0		
1994	16641	18077	-1436	92.1		
1995	17090	18280	-1190	93.5		
1996	20346	21468	-1122	94.8	188.90	236.26
1997	20355	21891	-1536	93.0	189.90	209.59
1998	17621	18828	-1207	93.6	342.70	401.33
1999	16332	15237	+1095	107.2	521.63	524.03
2000	19248	17947	+1301	107.2	543.45	505.68
2001	21086	20473	+613	103.0	529.85	466.96
2002	23351	21494	+1857	108.6	533.24	553.29
2003	28953	27665	+1288	104.7	533.15	666.22
2004	41291	36313	+4978	113.7	530.54	721.75
2005	44378	43707	+671	101.5	505.00	597.16
2006	50239	53307	-3068	94.2	505.00	665.09
2007	64001	72153	-8152	88.7	505.00	741.95
2008	85612	100132	-14520	85.5	770.0	1085.55
2008 р. в % до 1992 р.	1064.2	1410.5			407.6	459.5

Як видно з наведених даних до 2006 року ситуація з зовнішньоекономічним балансом була відносно стабільною. З 1993 по 1998 рік дефіцит зовнішньоекономічного балансу був на рівні від 1122 млн грн в 1996 році до 1716 млн грн в 1993 році. З 1999 року по 2005 рік Україна мала позитивний баланс найбільший розмір якого був в 2004 році 4978 млн дол. США. Але починаючи з 2006 року ситуація поступово змінилася, при цьому по обсягам та темпам зростання імпорту має тенденцію до стабільного збільшення. Найбільшого розміру різниці між експортом та імпортом досягла в 2008 році і склала 14.4 млрд дол. США. Так якщо в 2008 році експорт в порівнянні з 1992 роком збільшився на 1064.2%, то за цей же час імпорту збільшився на 1410.5%. Це стало наслідком орієнтації уряду країни на імпорту, що призвело до зменшення валютних резервів держави, підвищення валютного курсу та зростання темпів інфляції.

На обсяги зовнішньоекономічної діяльності оказав вплив зміна курсу гривні до валют інших країн світу. Для аналізу за період 1992-2008 роки взяті дві валюти – США та євро (табл. 1). Як видно з 1999 року курс гривні до курсу долара поступово знижувався з 521.63 в 1999 до 505 в 2007 році. Різке збільшення спостерігається в 2008 році, коли на кінець року він становив 770 гривень за 100 доларів США. Нестабільність була і на протязі всього року, коли курс підвищувався в березні-квітні, листопаді – грудні 2008 року.

Також потрібно відзначити і зміни експортних поставок як по країні, так й по структурі [3]. Так в 2008 році найбільшу питому вагу в експорті товарів з України займали країни СНД (35.5% від загального обсягу експорту). Третина експорту здійснювалась до країн Європи (29.5%), 22.8% до країн Азії. Найбільша питома вага експорту в 2008 році здійснювалась до Росії (23.5% від загального обсягу експорту), до Туреччини – 6.9%, Італії – 4.3%, Білорусі – 3.1%, до США – 2.9%. Якщо аналізувати збільшення поставок по країнам світу, то найбільший зростання було в експорті з США (зростання на 84.2%). Таке збільшення відбулося за рахунок зростання поставок чорних металів, виробів з нього та продукції неорганічної хімії. На 42.8% зріс експорт до Польщі, на 34.8% – до Білорусі, на 24.2% – до Росії.

Якщо розглядати структуру експорту, то як і в інші роки найбільшу питому вагу складають чорні метали, енергетичні матеріали, та інше. Відповідно по цим товарам та деяким іншим збільшилась і питома вага в загальному експорті (наприклад, нафта та продукція її перегонки з 5.3 до 6.1%, зернові культури з 1.5 до 5.5%, шляхове обладнання з 3.7 до 4%, добрива з 2.7 до 3% та інше). Разом з цим зменшилась питома вага окремих виробів з чорних металів (з 5.9 до 5.6%), механічних (з 5.6 до 5.2%) та електричних (з 4.5 до 4.2%) машин, жирів та олій тваринного або рослинного походження (з 3.5 до 2.9%).

Найбільшу питому вагу в імпорті займають країни СНД – 39.2%, Європи – 35.6%, Азії – 17.9%. Як і по експорту найбільші постачання в Україні здійснювались з Росії – 22.7%, Німеччини – 6.6% та Китаю – 6.5%. Найбільші обсяги імпорту зросли з Білорусі (на 94.%, Казахстану – 84.9%, Китаю – 69.4%, Польщі – 46.6%. По структурі найбільшу питому вагу займали енергетичні матеріали, нафта та продукти її перегонки, та інше.

Подальший розвиток економіки України повинен бути спрямований на підвищення ефективності

зовнішньоекономічної діяльності по різних напрямкам.

1. Переорієнтація зовнішньоекономічної діяльності на експортні галузі національної економіки. Це може бути досягнуто за рахунок різних заходів:

1.1. Підвищення конкурентноздатності продукції вітчизняного виробника і, в першу чергу, це стосується технічно складних товарів. Досягнення позитивних результатів можливо за рахунок впровадження нової техніки та новітніх технологій. Для цього потрібна інтеграція з технічно розвинутими країнами, впровадження науково-технічного прогресу в виробництво. Головна увага повинна приділятися фінансуванню в інтелектуальну власність та інноваційну діяльність.

1.2. Державне стимулювання розвитку експортно орієнтованих галузей національної економіки. Крім традиційних для України металургійної та хімічної промисловості можливий розвиток літакобудування, космічної галузі, вітчизняне автомобільне виробництво, легкої промисловості, виробництво харчових продуктів, і в тому числі, дитяче харчування. Здійснюватись воно повинно за рахунок різних економічних методів, проведення відповідної податкової політики, зменшення податкового тиску в цих галузях та інше.

2. Змістовний перегляд імпоротної політики держави. Потрібно відмовитись від імпорту тих товарів, які можуть бути вироблені вітчизняними підприємствами. Особливо це стосується різних харчових продуктів, надання послуг тощо. Вступ України в СОТ передбачає утворення на території держави конкурентного середовища та рівних умов виробництва та реалізації всіх товарів. Але з урахуванням сучасного стану економічного розвитку України, вона поки що не може відмовитись від захисту власного виробника. Причому такий захист не завжди може бути пов'язаний з підвищенням мита або інших податкових платежів. Так в середині 90 років минулого століття ринок харчових товарів головним чином був наповнений продовольчими товарами з країн Європи. Але поступово вітчизняні виробники доказали що якість їх продукції вища ніж у іноземних виробників і поступово ринок почав насичатись харчовими продуктами вітчизняних підприємств. Серед економічних методів найбільший ефект може бути досягнутий при застосуванні державного замовлення або надання дотації на товари, які мають найвищу якість.

3. Утворення економічного середовища привабливого для вкладання інвестицій в економіку держави та в різні підприємства та більш широке залучення іноземного капіталу. Особлива увага повинна бути приділена в експортно орієнтовані галузі національної економіки. Але при цьому потрібно особливо увагу умовам здійснення інвестицій, прораховувати ефект, який при цьому може бути досягнутий.

4. Одним з напрямків може бути створення на території України вільних економічних зон для зовнішньоекономічної діяльності. Але для того, щоб такі зони не перетворилися в звичайні пункти по вивозу та ввезенні на територію України різних товарів, необхідно утворити достатньо ефективну систему контролю і, в першу чергу, за переліком товарів які йдуть на експорт або імпортуються в Україну. При цьому можливе стимулювання експорту тих товарів, які виробляються на території України. Імпорт може стосуватись тільки тих продуктів, виробництво яких на території України не здійснюється або їх виробництво не ефективне.

5. Поступова стабілізація валютного курсу гривні до інших валют світу. Потрібно здійснити поступовий перехід від орієнтації на долар США та переорієнтовувати свою зовнішньоекономічну діяльність на розрахунки в євро. По-перше, це пов'язано з тим, що Україна знаходиться територіально в європейській зоні і головний зовнішньоекономічний оборот здійснюється з країнами СНД та Європи. По-друге, в цілому євро поступово стає основною валютою для всіх країн Європейського континенту як в безготівковій, так і в готівковій формах. По-третє, поступово збільшуються економічні зв'язки з європейськими країнами. По-четверте, Україна орієнтує свою зовнішню економічну політику на вступ до ЕС.

Висновки. Подальший розвиток економіки України повинен бути пов'язаним з тією економічною стратегією, яка орієнтована на розвиток зовнішньоекономічної діяльності, експортно орієнтованих галузей та підприємств, підвищення конкурентноздатності продукції вітчизняних виробників.

Літератури

1. Статистичний щорічник України 2007 р. – К.: Видавництво “Консультант”, 2008.
2. Бюлетень національного банку України. – Березень 2009.
3. Зовнішня торгівля товарами за 2008 рік // Урядовий кур'єр. – 17.02.09. – № 28(3934).

Надійшла 30.05.2009